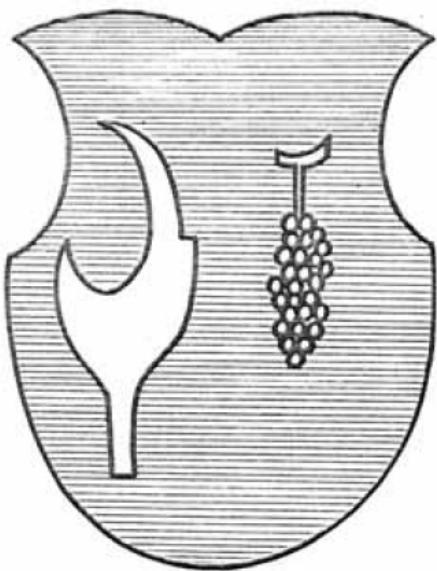

Čo hovorí kronika Prešporská obec Vajnory (10)

Zdroj: V. Fekete: Prešporská obec Vajnory (kronika)

Ked' sa Vajnory i okolité obce a usadlosti vymanili spod vtedajších epidemiologických katastrof a vojenských výprav, život v nich sa k lepšiemu veľmi nezmenil. Na poddaných stále doliehali povinnosti voči zemepánom, ktorí si nárokovali aj so statkom bezodplatne pracovať na ich pozemkoch. Nepomáhalo ani ponosy, či sťažnosti, svojich práv sa nedomohli ani na súdoch. Vrchnosť mala vždy možnosť určovať podmienky, a tak sa museli poddaní podrobiť rozhodnutiam vtedajšej justície.

Veľmi zaujímavým archívnym dokladom je záznam z 1. februára 1768, kedy sa na súdnom pojednávaní rokovalo o veľmi závažných otázkach(n) nesených v sťažnosti obyvateľov Vajnor na vrchnosť. V tomto dokumente je zachytený prakticky celý súčasný život a dozvieeme sa z neho mnohé aj z minulosti obce.

Na pojednávaní vajnorských poddaných zastupovali richtár obce Ján Fašung st., prísažní Štefan Krištofič st., ďalej Pavol Belaj,

Ondra Fašung st., Štefan Krištofič mladší, potom zo starších obce Ján Vitáloš, Michal Krištofič, Pavol Žiška a notár Antonín Klenovič. Mesto Bratislavu zastupoval Jozef Mederszky a senátor Alexander Kaviczky.

Zo zástupcov vajnorských občanov nevedel ani jeden písat a tak miesto ich podpisov vidno len krížiky. Za to ich zástupca (všetka čest) notár Klenovič zapisoval pojednávanie pre nich zrozumiteľne moravsko - slovenským nárečím, teda vajnorským dialekтом.

Na začiatku pojednávania, po zahájení úradných formalít na dotaz sudsu o pôvode vajnorčanov, tito svorne odpovedali, že sa označujú za dedičných poddaných a aj sami nepopierali, že sa nachádzajú v tom stave. Hovorili, že okrem „jednich sedem všetci zme rodiče vajnorski a naši predkove starodávne bivši ve Vajnoroch od skterich mi pochádzame, protože uznanávame za večitich poddanich našich pánov. Tich pak sedem tu se oženilo, zdejši osobi sebe pobrali, ktoré tu své otcovské a dedinske užitki mali a maju...“

Potom naniesli zástupcovia Vajnor otázku urbára v obci, kde v chotári si nárokovali na časť výnosov z lúk a pasienkov. Aj to im zástupcovia mesta dali jednoznačnú odpověď, že neexistuje žiadny kontrakt, ani iný písomný záznam o užívaní tzv. urbáru, toto sa vedelo od ich predkov ešte pred vyše 60 rokmi podľa pamäti a tak nezbýva nič iné, ako i naďalej odvádzať desiatky a pracovať pre zemepána takto:

- platiť od každého domu nech je dom ako dom 32 grošov ročne, ak sú dvaja hospodári na dome, tak 16 grošov ročne.

Roboty pre zemepána sa budú odbavovať tak, ako pred 16 rokmi:

- jeden dom ktorý má 4 kusy dobytka, musí odpracovať s 3 kusmi dobytka na paniskom jeden deň v týždni,
- dom ktorý má 2 kusy dobytka, tak s obidvomi raz do týždňa,
- dom ktorý nemá dobytka, tak „peši“ musia dvakrát do týždňa odpracovať na paniskom,

Tresty za neplnenie si svojich poddanských povinností voči zemepánovi:

- ak niekto zmešká jeden deň pri 4 kusoch dobytka, zaplatí zemepánovi pokutu 12 grošov,
- majitelia 2 kusov dobytka za jeden deň na práciach zaplatia zemepánovi pokutu 6 grošov,
- ak sa nezáčastní „peši“ tak tento zaplatí za neúčasť pri práci za jeden deň dva sedmáky pokuty.

Pokuty, ani povinnosti na práciach sa nedotýkalo „hofferov“ (podnájomníkov), lebo tito si v tomto dome odbývali dľa dohody s majiteľom domu.

V ďalšom bude pojednávania bola otázka škôd na obilí, ako aj zistených zátop, alebo kúkolia v obilí, ďalej pri škode na lichve, sa ustanovuje rozhodnutie podľa príslahy žalobcov. Aj tu bude priznaná výška celkovej škody len na jednu štvrtinu.

V inom bude pojednávania sa rokovalo o sťažnosti obce vo veci pasenia, ako aj napájania dobytka v chotári pri majeri, vraj škody robia, lenže... „arendátor Kösmo-cher by jak kravy tak i naše stádo prez všecky škody napájet mohlo, dovolené bolo sice na Dunaj Lichvu našu napájeti honit, od toho času, jak ten stav nám by odjel, ale potrikrát, ale zasej to nekerí páni Meštané nechcej dopustiť, poneváč tam lúky majú – a to sice ani po ten času jak je už seno z tich lúk zvezene, čo aj pastrí svedčit možu, keď rím halení z tej príčiny zebrať...“

Berie sa na vedomie i to, že sa už nedával žiadny „desiatok“ z úrody. Dával sa jedine z tých polí, ktoré boli na pustých „sedliskách“ (opustené domy) aj to ešte za starších sa pamätajúcich časov. Bolo to vtedy následkom vymretia cez vojny, alebo choroby. Pritom bolo brané na zretel, že ani jedno z týchto jedenástich opustených sedlisk nie sú neobrábané a tieto role a lúky sú užívané takto:

- po jednej fará, rechor a notár, po poltretej 5 prísažných (každý polovicu) a po osstatných poddaní a to tak, že každý rok je jeden hospodár.

Je to výťah z tohto pojednávania, ktorý nakoniec predsa potvrdil starú pravdu, že zemepán mal vždy viac práv, kým vajnorskí poddaní, a nie len oni, ozaj žiadne (51).

Ďalším účtovným materiálom, z ktorého vidieť spôsob vyberania a výšku štátnych daní ako i hospodárenia obce. Štátne dane tzv. kontribúciu plaili všetci poddaní podľa veľkosti majetku, pričom sa pri ich stanovení vychádzalo z urbárskej tabule. Kontribučné peniaze sa vyberali v obci. Určitú dávku platili i „cezpoľni“ ako majitelia viníc podľa rozlohy svojich vinohradov. Okrem kontribúcie, ktorej peniaze tvorili základný príjem obecnej pokladnice, vyberalo sa od obyvateľstva na platy obecných úradníkov a sluhov. Pokiaľ sa v obci ubytovalo vojsko, pravidelne odvádzali do Vajnor vojenské porcie i susedné osady, ktoré patrili

podľa vtedajšej stoličnej dislokácie do spoľnej skupiny s Vajnorami. Pravidelný obecný príjem tvoril zisk z obecného šenku. Tak napr. v roku 1785 bol obecným krčmárom Michal Krištofič a v nasledujúcim roku Michal Nádaždy. Poddaní sa zrejme vo vedení výčapu striedali. Skutočný zisk po vyplatení árendy 60 zl. Bratislavce za čapovanie v druhom polroku bol pomerne nízky. Veď akoby nie, vajnoráci mali už dosť nového vína. Podľa vyúčtovania krčmára Martina Nádaždysa, ktoré sa zachovalo z roku 1786 si môžeme urobiť predstavu o tom, čo a koľko sa v krčme v tých časoch konzumovalo. Za pol roka voľného výča-

pu, od Michala do Jura sa vypilo 33 okov vína a 200 okov piva (okov 54,30 lt). Pálené sa podľa toho nepredávalo. Krčmár musel panskej vrchnosti, alebo oficierovi čapovať často i zadarmo.

Roku 1786 sa vybralo pri obci 2 110 zlatých a 55 denárov, všetko na daniach. V nasledujúcim roku už 2 790 zlatých a 46 denárov a v roku 1789 až 3 259 zlatých a k tomu 15 denárov. Časť z týchto peňazí sa odvádzala do kráľovskej pokladnice, ale suma nebola pevne stanovená. Priemerne to bolo ročne asi 1 300 zlatých.